

خلاص گزارش تازه در مورد توسعه افغانستان

تحولات اخیر اقتصادی و چشم‌انداز آینده

کند. تورم سالانه در ماه اگست اندکی افزایش یافته و به ۳/۱ فیصد رسیده، اما در مقایسه با اقتصادهای کشور های همسایه که اکثریت آن‌ها هنوز شاهد رشد دو رقمی قیمت‌ها هستند، در سطح متوسط باقی مانده است. کاهش قیمت جهانی اجناس، بهبود شرایط عرضه داخلی و ثبات در نرخ اسعار باعث گردیده تا با انتظارات انفلاسیون کمک کند.

فقر و عدم مصونیت غذایی

در قسمت مصونیت غذایی دستاوردهای کوچک وجود دارد، اما در برابر شرایط اقلیمی و افزایش سریع نفوس همچنان آسیب‌پذیر باقی مانده است. چشم‌انداز مصونیت غذایی افغانستان برای سال ۲۰۲۵ نشان دهنده بهبود تدریجی در سطح ملی است، اما در ولایات عمدتاً متأثر از خشکسالی و میزبان عودت‌کنندگان همچنان بی‌ثباتی مشاهده می‌شود. در حالیکه برخی ولایات نتایج بهتر برداشت محصولات را گزارش می‌کنند، اما سایر ولایات در قسمت دسترسی به غذا، بازار های کار و خدمات اولیه با فشار های روز افزون مواجه اند.

چالش‌های مالی

وضعیت مالی از نظر عواید بهبود یافته، اما از نگاه ساختاری هنوز محدود باقی مانده است. پیش‌بینی می‌گردد که عواید مالیاتی داخلی در سال مالی ۲۰۲۵ به ۱۷.۱ درصد تولید ناخالص داخلی برسد. دلیل عمده این افزایش، اعمال فشار بیشتر در تطبیق قوانین و اقدامات ارتقای تطبیق و پایبندی مالیاتی است. با این حال، کاهش کمک‌های خارجی باعث کاهش مجموع پوشش مالی شده و افغانستان را به شدت به حمایت‌های تمویل کنندگان و مالیات مرتبط با تجارت وابسته کرده است. اداره موقت طالبان (ITA) که عملاً هیچ ظرفیت برای قرض گرفتن را ندارد، در تأمین مصارف سرمایه‌ای و حفظ خدمات اولیه عامه با چالش‌ها مواجه است. حفظ ثبات مالی به ادامه افزایش عواید و اولویت‌بندی مصارف بستگی دارد.

ثبات تجارت، اسعار و سکتور پولی

عدم موجودیت توازن‌های خارجی با افزایش فشارهای ناشی از عودت‌کنندگان در حال تشدید است، زیرا جریان‌های تجارت و حواله‌جات در حال سازگاری با این شرایط هستند. چشم‌انداز

اقتصاد افغانستان بطور اوسط در حال توسعه است. این روند در نتیجه ثبات نرخ تورم در سطح پایین و افزایش در عواید داخلی و مالیاتی تقویت یافته است. اما، رشد سریع نفوس، که دلیل عمده آن بازگشت مهاجرین از ایران و پاکستان است و سرمایه‌گذاری ضعیف باعث کندی در رشد عاید سرانه گردیده است. ثبات اقتصاد کلان حفظ شده است، اما افزایش فشارهای خارجی، محدودیت‌های مالی و کمبود منابع تمویل خارجی، خطرات رو به بهبود را به وجود می‌آورد. فقر و بی‌ثباتی اجتماعی هنوز به سطح گسترده وجود دارد و پیش‌بینی می‌گردد که رشد اقتصادی در آینده در سطح متوسط خواهد بود.

فعالیت اقتصادی اخیر

اقتصاد افغانستان بطور همزمان از چندین جانب تحت فشار قرار دارد. این کشور در مدت زمان کوتاه با یک سلسله حوادث ناگوار مواجه گردید. مساله نخست بازگشت مهاجرین و پناهندگان است که بطور گسترده از کشور های همسایه عودت کردند، همچنان خشکسالی شدید، وقوع زلزله‌های مرگبار در ولایات شرقی، توقف موقتی خدمات^۱ اینترنتی و مخابراتی و تغییر در اولویت‌های منطقوی که هر یک از این عوامل بی‌ثباتی موجود را تشدید می‌کند. با در نظر داشت این مشکلات، پیش‌بینی می‌شود که اقتصاد افغانستان در سال مالی ۲۰۲۵ به اندازه ۴/۳ فیصد رشد خواهد کرد که دلیل عمده این رشد، افزایش تقاضای عودت‌کنندگان برای اجناس و خدمات بالخصوص در سکتور خدمات و صنعت، می‌باشد. با این حال، رشد سریع نفوس (۸/۶ فیصد) که دلیل عمده آن بازگشت بیش از دو میلیون عودت‌کننده است، احتمالاً منجر به کاهش ۴/۰ درصدی در تولید ناخالص داخلی سرانه خواهد شد. گسترش سریع نیروی کار در شرایطی که سطح سرمایه‌گذاری پایین است، باعث کاهش سرمایه و میزان تولید داخلی سرانه گردیده و در نتیجه رشد اقتصادی کمتر و میزان تولید داخلی سرانه کمتر می‌شود.

تورم همچنان در سطح پایین باقی مانده است که دلیل عمده آن، ثبات در نرخ مواد ارتزاقی و نرخ اسعار می‌باشد. با توجه به افزایش تقاضای داخلی به دلیل بازگشت مهاجرین، پیش‌بینی می‌شود که افغانستان در سال مالی ۲۰۲۵ یکی از پایین‌ترین نرخ‌های تورم در منطقه را ثبت

دسترسی به خدمات ضروری و فعالیت‌های اقتصادی را به شدت مختل کرده است.

^۱ یوناما گزارش می‌دهد که قطع ۴۸ ساعته اینترنت در سراسر افغانستان در تاریخ ۲۹ سپتامبر تا ۱ اکتوبر ۲۰۲۵، زندگی روزمره،

توازن تادیات نشان می‌دهد که آسیب‌پذیری افزایش می‌یابد. بر اساس پیش‌بینی، کسر حساب جاری تا سال مالی ۲۰۲۵ به تقریباً یک سوم تولید ناخالص داخلی افزایش خواهد یافت. تقاضای واردات بیشتر از سوی عودت‌کنندگان، کاهش جریان‌های حواله‌جات از خارج و کاهش کمک‌ها بر اسعار خارجی فشار وارد می‌کند. بدون تنوع‌بخشی بیشتر به صادرات و تأمین مالی خارجی پایدار، این عوامل می‌توانند ذخایر ارز خارجی و ثبات نرخ اسعار را تضعیف کنند.

وضعیت پولی تحت تأثیر افزایش شدید پول نقد و واسطه پولی محدود قرار دارد. افزایش پول نقد تشدید یافته است که دلیل عمده آن افزایش نگهداری ارز خارجی و بلند رفتن تقاضا برای پول نقد به دلیل بازگشت مهاجرین است. با وجود بهبود نقدینگی، بخش عمده آن خارج از سیستم بانکی رسمی در گردش است که محدودیت اعتماد و ضعف واسطه مالی را نشان می‌دهد. هجوم عودت‌کنندگان و قطع شدن خدمات اینترنتی و مخابراتی، ماهیت مبتنی بر پول نقد اقتصاد را تقویت کرده است و ضرورت تقویت عمق و شمولیت بخش مالی و پیش‌بینی‌پذیری پالیسی‌ها را برجسته می‌کند.

چشم‌انداز اقتصادی و خطرات

چشم‌انداز میان‌مدت نشان دهنده رشد کندتر و مشکلات پایدار در زمینه رفاه است. انتظار می‌رود اقتصاد افغانستان بطور اوسط در سال مالی ۲۰۲۶ تا ۳.۸ درصد و در سال مالی ۲۰۲۷ تا ۳.۵ درصد رشد کند، که دلیل عمده آن مصرف خصوصی و خدمات خواهد بود. با این حال، رشد سریع جمعیت، کاهش سطح سرمایه‌گذاری و کاهش کمک‌ها و جریان حواله‌جات، افزایش عاید سرانه را محدود کرده و سطح فقر و آسیب‌پذیری‌ها را بالا نگه می‌دارد. بهبود پایدار نیازمند اقداماتی است که سرمایه‌گذاری خصوصی را تقویت کند، واسطه‌های مالی را عمیق‌تر سازد، در صادرات تنوع ایجاد کند و تقاضای ناشی از عودت‌کنندگان را بسوی فرصت‌های شغلی تولیدی هدایت کند.

بازگشت‌های پایدار – چالش‌ها و فرصت‌ها

افغانستان در حال حاضر با یکی از بزرگترین موج‌های بازگشت مهاجرین در تاریخ معاصر خود مواجه است. این می‌تواند ترکیب پیچیده از مشکلات عاجل بشری و فرصت‌های مهم میان‌مدت و درازمدت را ارائه دهد، البته در صورتیکه این رود به درستی مدیریت شود. این موج بازگشت عمدتاً ناشی از تغییرات در پالیسی‌های کشورهای

همسایه است و تخمین می‌شود که از ماه سپتامبر سال ۲۰۲۳ تا جولای ۲۰۲۵، حدود ۴ تا ۴.۷ میلیون نفر به افغانستان بازگشته‌اند. در این میان حدود ۲.۱ میلیون نفر تنها در هفت ماه نخست سال ۲۰۲۵، در شرایط دشوارتر از دوره‌های بازگشت قبلی به کشور عودت نموده‌اند زیرا اقتصاد افغانستان در این مدت رو به انقباض بوده و کمک‌های بین‌المللی نیز کاهش یافته است.

وضعیت افغان‌ها در ایران و پاکستان

وضعیت اجتماعی-اقتصادی عودت‌کنندگان در حال تغییر و بسیار متنوع است و تفاوت‌های مهم بین کسانی که در ایران و پاکستان اقامت داشته‌اند، وجود دارد. افغان‌هایی که در ایران اقامت داشتند، میزان وابستگی کمتری دارند، طوری‌که بالای هر ۱۰۰ نفر بزرگسال در سن کار تنها ۶۲ نفر وابسته‌اند، در حالی‌که ۱۳۰ نفر افغان‌های مقیم پاکستان و ۱۰۴ نفر در داخل خود افغانستان بر دیگران متکی هستند. این گروه همچنین دارای سطح تحصیلات بالاتری است. یک سوم افراد بالای ۱۵ سال تحصیلات متوسطه یا عالی را به اتمام رسانده‌اند. نتایج آنها در بازار کار نیز قویتر بوده است؛ مردان آنها بیشتر در مشاغل مسلکی و غیرکشاورزی مصروف کار هستند.

وضعیت بازگشت

با وجود احتمال بازگشت افراد متخصص و دارایی‌های مالی، وضعیت فعلی خطرات جدی برای ثبات اقتصادی افغانستان ایجاد می‌کند. اول، مقیاس زیاد موج بازگشت، ظرفیت جذب بازارهای کار محلی و خدمات عامه را به مشکل مواجه می‌کند، به خصوص در مناطق آسیب‌پذیرتر. عودت‌کنندگان تاکنون بطور ویژه پروفایل آسیب‌پذیر دارند، شمار بیشتر از مردان عودت‌کننده در مقایسه با جمعیت عمومی افغان‌ها در کشورهای میزبان، تحصیلات رسمی کمتری دارند.

تبدیل کردن بحران به فرصت استراتژیک

تبدیل کردن موفقانه این بحران به یک فرصت استراتژیک، نیازمند یک واکنش هماهنگ است که نیازهای عاجل بشری را با اهداف توسعه‌ای و صلح میان‌مدت تا درازمدت پیوند دهد. پالیسی‌های افغانستان، ایران و پاکستان می‌توانند بطور بنیادی حالت عودت‌کنندگان را بهبود بخشند و موفقیت آنها را شکل دهند. یک استراتژی آینده‌نگر باید عودت‌کنندگان را نه صرفاً به عنوان دریافت‌کنندگان کمک، بلکه به عنوان بازیگران فعال بهبود اقتصادی شناسایی کند. اقدامات کلیدی باید مشمول ایجاد مکانیزم‌ها برای انتقال سرمایه و تایید مهارت‌ها و صلاحیت‌های کسب‌شده در خارج باشد. علاوه

در ظرفیت‌های جمعیت عودت‌کننده، می‌تواند از این مشکل منحصیث یک فرصت استفاده نموده و احیای ملی را تقویت بخشد.

بر این، بهبود دسترسی به تأمین مالی از طریق اعتبارات کوچک و برنامه های پرورش کسب‌وکار می‌تواند افراد مسلکی را برای راه‌اندازی کسب‌وکار و ایجاد شغل توانمند سازد. افغانستان با مشارکت فعال مهاجرین و سرمایه‌گذاری

جدول ۱. شاخص‌های مشخص اقتصادی و مالی افغانستان (۲۰۲۰-۲۰۲۷)

سال مالی	۲۰۲۰ واقعی	۲۰۲۱ واقعی	۲۰۲۲ واقعی	۲۰۲۳ واقعی	تخمین ۲۰۲۴	پیش‌بینی شده ۲۰۲۵	پیش‌بینی شده ۲۰۲۶	پیش‌بینی شده ۲۰۲۷
عرضه								
فرضه								
زراعت	۵.۹	۹.۸	-۶.۶	۲.۲	۰.۵	۲.۲	۳.۲	۳.۲
صنعت	-۵.۹	-۱۲.۸	-۵.۷	۱.۸	۲.۱	۴.۱	۴.۵	۴.۳
خدمات	۴.۶	-۹.۴	-۲.۸	۲.۶	۳.۳	۳.۹	۴.۰	۴.۱
تولید ناخالص داخلی	-۲.۴	-۲۰.۷	-۲.۶	۲.۵	۲.۵	۳.۵	۳.۸	۳.۵
نرخ های داخلی								
نرخ های مصرف کننده (اوسط سالانه)	۵.۶	۷.۸	۱۰.۶	-۷.۷	-۴.۳	۲.۰	۳.۰	۴.۰
نرخ اسعار (اوسط سالانه)	۷۶.۹	۸۷.۷	۸۸.۵	۷۷.۳	۷۰.۳	۷۱.۰		
مالی								
عوايد و كمكها	۴۹.۴	۳۶.۵	۴۰.۶	۳۳.۹	۳۰.۷	۲۹.۱	۲۹.۰	۲۸.۷
عوايد داخلی	۱۱.۰	۱۲.۰	۱۴.۱	۱۴.۰	۱۴.۳	۱۴.۱	۱۴.۱	۱۴.۱
كمكهاى خارجى	۳۸.۱	۲۴.۴	۲۶.۵	۱۹.۹	۱۶.۴	۱۵.۰	۱۴.۹	۱۴.۷
مصارف مجموعى	۲۸.۰	۳۱.۳	۲۵.۱	۲۴.۶	۲۳.۵	۲۳.۰	۲۲.۸	۲۲.۶
مصارف عادى	۱۷.۴	۱۸.۴	۱۵.۳	۱۵.۵	۱۵.۹	۱۵.۳	۱۵.۱	۱۵.۰
مصارف انكشافى با تمويل داخلى	۰.۳	۰.۱	۰.۳	۰.۳	۰.۳	۰.۳	۰.۳	۰.۳
مصارف با تمويل خارجى	۱۰.۳	۱۲.۸	۹.۵	۸.۸	۷.۳	۷.۳	۷.۴	۷.۳
بيلانس مالى ITA بيلانس	-۲.۳	۰.۵	-۱.۰	-۱.۲	-۰.۴	۰.۰	۰.۱	۰.۱
بيلانس مالى عمومى (به شمول مصارف خارج از بودجه)	-۲.۳	۰.۰	-۵.۰	-۱۰.۰	-۴.۰	۰.۰	۰.۱	
بيلانس تاديات								
بيلانس حساب قلعى	-۲۱.۶	-۱۵.۸	-۱۸.۸	-۱۷.۶	-۲۴.۶	-۲۴.۱	-۲۴.۱	-۲۴.۱
بيلانس تجارت (محصولات و خدمات)	-۳۹.۱	-۳۴.۸	-۴۵.۰	-۴۳.۴	-۴۵.۸	-۴۸.۹	-۵۱.۸	-۵۲.۹
عاید اولیه و ثانوی	۱۷.۵	۱۹.۰	۲۶.۲	۲۶.۸	۲۱.۲	۲۴.۸	۲۶.۰	۲۸.۷
موارد پادداشت								
تولید ناخالص داخلی واقعی (ثابت به ۲۰۱۵)	۲۰,۶۲۲	۱۶,۳۴۵	۱۵,۳۲۵	۱۵,۶۷۳	۱۶,۰۶۱	۱۶,۲۴۵	۱۷,۳۴۷	۱۷,۷۹۴
تولید ناخالص داخلی اسمی (میلیون دلار)	۱۹,۹۵۶	۱۴,۶۶۶	۱۴,۵۰۲	۱۷,۴۷۶	۲۰,۶۸۵	۲۱,۶۳۳	۲۲,۵۶۰	۲۳,۳۵۳
نفوس (میلیون)	۳۹.۱	۴۰.۰	۴۰.۶	۴۰.۵	۴۱.۲	۴۱.۶	۴۲.۰	۴۲.۴
تولید ناخالص داخلی سرانه واقعی (۲۰۱۵ به دلار)	۵۲۷.۸	۴۰۸.۶	۳۷۷.۷	۳۷۸.۱	۳۷۶.۶	۳۶۱.۵	۳۶۲.۴	۳۶۶.۱

منابع: اداره انتقالی طالبان (اداره ملی احصائیه، وزارت مالیه، بانک مرکزی، وزارت صنعت و تجارت)؛ تخمینات و پیش‌بینی‌های گروپ بانک جهانی.